

REVITALIZACIJA VINSKIH TORNJEVA U KOMPLEKSU PODRUM PALIĆ**REVITALIZATION OF WINE TOWERS IN THE COMPLEX PODRUM PALIĆ**Danijela Kujundžić, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad***Oblast- ARHITEKTURA I URBANIZAM**

Kratak sadržaj – *Revitalizacija vinskih tornjeva kompleksa Podrum Palić u funkciji formiranja muzeja vina i vinogradarstva u okviru Subotičko–horgoške peščare radi očuvanja kulturnih i istorijskih vrednosti ovog podneblja.*

Ključne reči: *Arhitektura, muzej vina, vinski turizam, revitalizacija*

Abstract – *By researching the vineyard region of Subotica-Horgos I realize that this region needs a place where the cultural and historical heritage of this region will be preserved. Due to the damage to the structure the wine towers of the Podrum Palic winery do not have the possibility to perform their primary function. With the revitalization of the wine towers in the complex Podrum Palic a museum of wine and viticulture is being formed.*

Keywords: *Architecture, wine museum, wine tourism, revitalization*

1. UVOD

Ljudska populacija je oduvek imala želju da vidi, istražuje i doživi najudaljenije delove sveta kako bi uživali u pogledu slavni građevina ili drugih umetničkih mesta ili pak kako bi naučili novi jezik ili se upoznali sa drugim kulturama. Interakcija arhitekture i turizma predstavlja široko polje delatnosti, od infrastrukture i potrebe za transport i smeštaja turista, do arhitekture kao atrakcije. Pored velikog broja značajnog istorijskog i kulturnog nasleđa, Vojvodina ima i široku ponudu društvenih i prirodnih bogatstava. Pored klasične turističke ponude posebnu ponudu kroz vekove čine vinogradarstvo i vinarstvo.

Vino je uslovalo ekonomski i kulturni razvoj mnogih mesta u Vojvodini (Sremski Karlovci, Vršac, Irig, itd.). Do današnjih dana vino je zadržalo svoj vekovni prestiž, svoj kvalitet i renome i učinilo prepoznatljivim ovaj kraj u celom svetu. Savremeni turista pri odabiru lokacije koju će posetiti ima probrane zahteve i opredeljuje se za odabrane programe, koji će zadovoljiti njegove najtananije turističke potrebe koje Vojvodina može da ispuni.

Cilj rada jeste da se odredi uticaj arhitekture na vinski turizam, kao i prepoznati potrebu za muzejem vina i vinogradarstva u okviru vinske regije, kao i pogodnosti koje donosi njegovo formiranje.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio dr Marko Todorov, docent.

Analizirana je revitalizacija nekadašnjih vinskih tornjeva u okviru kompleksa vinarije Podrum Palić u muzej Subotičko–horgoške regije.

2. VINO I VINSKI TURIZAM

Vino se izdvaja kao najznačajniji prehrambeni proizvod u turizmu, jer se razlikuje od svih ostalih poljoprivrednih proizvoda, njegove bezgranične varijante koje premašuju čak i broj sireva daju mu posebnu važnost.

Vinski turizam je važna komponenta i za vinsku industriju i za turizam. Između vina i turizma postoji dugogodišnja veza ali tek od nedavno taj odnos je priznat od strane vlade, istraživača i od same njihove industrije. Za turističku industriju vino je važna komponenta atraktivnosti destinacije i može biti glavni motivacioni faktor za posetioce.

2.1. Istorija vinskih puteva

Prvi vinski putevi (“der Heurige”) su otvoreni pre više od 200 godina. Austrougarski car Josip II, 17. avgusta 1784. godine doneo je zakonski propis koji dopušta prodaju vina i hrane u vinogradima. S vremenom se uz vinograde razvijala i ostala turistička ponuda, a sve je polako preraslo u jedinstveni turistički proizvod “vinskih puteva” [1]. Raznovrsna i kvalitetna ponuda vina u Vojvodini jedna je od osnovnih predispozicija za razvoj vinskog puta. Potrebno je posetiocima pružiti mogućnost da se upoznaju sa prostorom gde vino nastaje i na koji način. Osim toga, vinski turista želi upoznati posebnost vina različitih regija, vinogradare i vinare na tim područjima, kao i gastronomske, kulturne, folklorne karakteristike vinogradarskog područja, prostor i arhitekturu tog područja.

2.2. Motivi turiste za vinski turizam

Vinski turisti se mogu podeliti na tri kategorije, u zavisnosti od njihovog motiva za posetu vinarije i njihovih očekivanja.

- *Slučajni ili radoznali vinski turisti:* potrebno im je da se osećaju prijatno na ulazu u vinariju. Žele da se informišu o vinu na zabavan i neformalan način.
- *Zainteresovani vinski turisti:* potrebno im je da pronađu vina i informacije koje ne mogu dobiti u lokalnim prodavnicama pića. Žele da otkriju nešto novo da pokažu svojim prijateljima.
- *Posvećeni vinski turisti:* žele još više informacija od zainteresovanih vinskih turista. Takođe, žele priliku da razviju svoju intelektualnu sklonost još više, da budu priznati kao dobri poznavaoци i da probaju i kupe najnovija ili veoma retka vina [1].

Zajedničko svim vinskim turistima je želja da upoznaju regiju koju posećuju, njena kulturna i istorijska nasleđa.

2.3. Ideja i koncept vinskog turizma

Prilikom dizajniranja turističke ponude vinarija, mora se imati u vidu da turisti ne posećuju vinski region samo da bi kupili bocu vina nego da očekuju potpuni čulni doživljaj, okrepljen novim saznanjima o određenoj regiji, kao i to da se mora obezbediti mogućnost relaksacije i udaljavanja od urbane svakodnevnice.

Potreba za vinskim turizmom uključuje različitu motivaciju, percepciju, prethodno iskustvo i očekivanja vinskog turista. Neki ljudi imaju želju samo da kupe vino i to je jedini razlog za posetu vinariji. Veći broj želi da nauči više o vinu i usavrši svoje znanje o vinu i pravljenju vina - to se može opisati kao obrazovni motiv.

3. VINSKI TURIZAM VOJVODINE

Vinogradarski region Vojvodine obuhvata predeo Panonske nizije, odnosno teritoriju Vojvodine i delove grada Beograda severno od Save i Dunava.

Područje Vojvodine je izdvojeno na:

- Sremski rejon
- Subotičko-horgoški rejon
- Potiski rejon
- Banatski rejon
- Bački rejon
- Južnobanatski rejon

3.1. Vinski putevi u Vojvodini

Formiranjem "Vinskih puteva Vojvodine" značajno se doprinelo podizanju kvaliteta vina i odrazilo se povoljno na standard proizvođača. Vinski putevi su formirani uz pomoć stručne komisije i relevantnih institucija koji su postavili kriterijume i odredili koji regioni i proizvođači će biti ucrtani u "vinske puteve Vojvodine". Suština celog projekta nije samo ugodan turističko-ugostiteljski doživljaj već ima za cilj da popravi kvalitet vina, očuva kulturno-istorijsko nasleđe i predstavi tradiciju i arhitekturu vinskog područja.

"Vinski putevi kroz Vojvodinu" mogu nas približiti Evropi. U Vojvodini su, za sada, formirana tri vinska puta: Vinski put Fruška gora, Vinski put Palić i Vinski put Vršac.

Vinarije koje se nalaze u okviru Vinskog puta Palić:

- „Vinski Dvor“, Palić
- Vinarija „Di Bonis“, Subotica
- „Vinski Salaš“, Subotica
- Vinarija Zvonko Bogdan DOO

3.2. Turističke manifestacije posvećene vinu i vinogradarstvu

Subotičko-horgoški rejon poseduje mnogobrojne manifestacije u čast sa dogodišnjim tradicijama i velikim brojem posetioaca. Neke od najznačajnijih i najposećenijih manifestacija su sledeće:

- Berbanski dani, Palić
- Vinski maraton, Palić
- Palićke vinske svečanosti

- Festival ljubavi i vina, Subotica
- Interetno festival, Subotica
- Dani mladog vina, Subotica
- Dani Svetog Vinka, Subotica

3.2. Muzeji i vinoteke

Muzeji predstavljaju važan oblik svesti o značaju prošlosti. Oni su svedoci kontinuiteta čovečanstva, njihov suštinski smisao je otpor prema propadanju. Specijalizovani muzeji bi trebali da postanu važan informativno-edukativni medij u stalnoj komunikaciji sa publikom. Misija muzeja je komuniciranje, prenošenje znanja i iskustva.

Muzeji sa širokim spektrom aktivnosti su jedni od najznačajnijih i najomiljenijih mesta za posetioce.

Vinoteka u organizacionom smislu treba da predstavlja mesto na kojem će se objediniti svi raspoloživi podaci i informacije o vinima iz cele pokrajine.

4. VINARIJA PODRUM PALIĆ

Nosilac vinogradarske proizvodnje ovog kraja je bio "Podrum Palić". Vinarija "Podrum Palić" osnovana je 1896. godine kao zadruga za otkup i preradu voća i grožđa. Tokom perioda posle Drugog svetskog rata preduzeće se razvija u sastavu poljoprivrednog kombinata VV "Palić", a kasnije pod okriljem "Slovenijavina" iz Ljubljane. Nakon raspada SFRJ, "Podrum Palić" posluje kao samostalno preduzeće za proizvodnju alkoholnih i bezalkoholnih napitaka. 2018. godine vinariju i brend "Podrum Palić" otkupljuje Čakanj Lajoš, inače vlasnik vinarije "Zvonko Bogdan", koji rekonstruiše i proširuje kompleks, sa ciljem da opet oživi gigant vinske proizvodnje ovog područja "Podrum Palić". Tadašnjom rekonstrukcijom obuhvaćen je ceo kompleks vinarije izuzev vinskih tornjeva koji su predmet ovog rada.

Slika 1 Objekat vinarije Podrum Palić

4.1. Lokacija kompleksa

Kompleks vinarije "Podrum Palić" nalazi se u turističkom naselju Palić, koje pripada opštini Subotica u Severno-bačkom okrugu. Zapadni deo naselja Palić dodiruje južno predgrađe Subotice od koje je udaljeno oko 7 km.

Vinarija se nalazi na rubu naselja Palić, severno od Palićkog jezera od kojeg je udaljeno oko 2.5 km. Do vinarije se stiže iz centra kroz jednu od najlepših i najpoznatijih ulica na Paliću, kroz Zelengorsku ulicu. Kompleks je lociran na mestu ukrštanja Lovačke ulice i

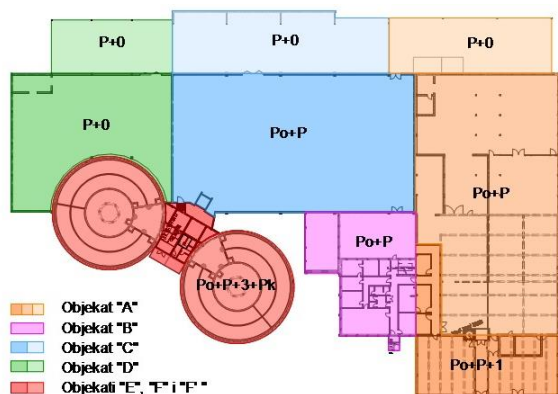
Josipa Kolumba u delu naselja u kojem je većinski zastupljeno porodično stanovanje srednje gustine.

4.2. Studija i analiza kompleksa pre rekonstrukcije

Objekat je podeljen na tri funkcionalne celine:

- proizvodnja i punjenje alkoholnih pića i sokova, kao glavna delatnost
- skladištenje
- uprava

Svaka od navedenih celina se dalje razvija na manje funkcionalne jedinice.

Slika 2 Postojeće stanje kompleksa

U prostornom pogledu, kompleks je podeljen u pet osnovnih celina: „A“, „B“, „C“, „D“ i „E“, „F“, „F“.

U funkcionalnom smislu objekat je izdvojen na sledeće prostorne celine:

- proizvodne prostorije (prijem voća, fermentacija, odležavanje, punjenje i etiketiranje, itd): deo „A“, „B“ i „C“
- skladišne prostorije (skladištenje alkoholnih pića i sokova): deo „A“, „C“, „D“ i „F“, „F“
- upravne prostorije: deo „A“ i „B“
- zajedničke/pomoćne prostorije (garderobe, sanitarni čvor): deo „B“
- tehničke prostorije (prerada vode, gasna kotlarnica i rashladna podstanica): deo „B“
- komunikacije (hodnici, stepeništa, pešačke/kolske staze i rampe) [2].

4.3. Studija i analiza kompleksa nakon rekonstrukcije

Nakon rekonstrukcije objekat se deli na šest funkcionalnih celina:

- proizvodnja vina i rakije (zapadni deo dela „A“ i istočni deo dela „B“)
- skladištenje (deo „C“ u prizemlju i deo „A“, „B“ i „C“ u podrumu), kao glavna delatnost
- administrativne prostorije (istočni deo dela „A“)
- zajedničke prostorije (istočni deo dela „B“),
- tehničke i skladišne prostorije (deo „D“)

Rekonstrukcijom kompleksa izvršene su neke od sledećih izmena:

- dogradnja objekta „B“, dogradnjom je oformljena i nova veza na svim etažama sa postojećim delom objekta „A“
- formirana veza objekta „B“ sa objektom „C“ u nivou podrumne etaže
- ostvarena veza sa postojećim objektima „A“ i „C“

5. VINSKI TORNJEVI KOMPLEKSA PODRUM PALIĆ

U istočnom delu kompleksa vinarije Podrum Palić nalaze se dva identična vinska tornja sa međutoranjskim objektom u službi tornjeva.

Svaki od dva tornjeva sastoji se od više etaža, Po+Pr+3. Konstrukcija tornjeva je od armiranog betona, napravljena od više cilindričnih AB ljuski, izdvojenih međuspratnim pločama. Krovna konstrukcija je polietarska AB ljuska prekrivena pocinkovanim limom. Međutoranjski prostor je naknadno izveden, predviđen je za vertikalnu komunikaciju i lakši pristup tornjevima. Konstrukcija je izvedena od hladno valjanih kutijastih čeličnih profila. Kao fasada i krovni pokrivač korišćene su dva profilisana bojena aluminijumska lima, popunjena poliuteranskom termoizolacijom.

Slika 3 Postojeće stanje vinskih tornjeva kompleksa Podrum Palić

5.1. Istorija vinskih tornjeva

Objekat je izveden krajem 1965. godine. Tehnički prijem objekta nije izvršen u skladu sa zakonskom regulativom, a objekat je „pušten“ u eksploataciju bez upotrebne dozvole. Prilikom probnog opterećenja uočeni su gubici vode, kao i prilikom poslednjeg punjenja.

Tehnološki proces punjenja zahteva da se cisterne pune „do vrha“, nije smeo da ostane vazduh. Zbog neadekvatnog proračuna i načina izvođenja konstrukcije, vinski tornjevi nisu mogli da izdrže taj pritisak i nisu dugo bili korišćeni [2].

Prilikom studije i analize oštećenja vinskih tornjeva donesen je zaključak da globalna stabilnost objekta nije ugrožena, ali je njegova normalna eksploatacija nemoguća.

5.2. Položaj vinskih tornjeva u odnosu na kompleks

Vinski tornjevi se nalaze na istočnom delu kompleksa. Svojim položajem tornjevi fizički dodiruju deo „C“ i „D“, dok su prostorno povezani samo sa delom „C“ – vidi na slici 1.

5.3. Idejno rešenje revitalizacije vinskih tornjeva

Idejnim rešenjem je predviđeno uklanjanje svih pregradnih zidova koji formiraju tehnološke komore za čuvanje vina kako bi se formirao otvoren i prostran prostor. Projektom je predviđeno uklanjanje centralnog dela međuspratne konstrukcije kako bi se međusobno povezale sve etaže objekta i učinile da ceo prostor objekta bude jedna kompaktna celina. Na mestu novoformiranog otvora u međuspratnim pločama idejnim projektom je predviđeno formiranje jednokrakih stepenica sa podestom kao poveznicama sa etažama na ovaj način, pored vizuelne povezanosti prostora, one su i u funkcionalnom smislu povezane i čine celinu.

Međutoranjski prostor (objekta "E") čine čelično stepenište, njegova glavna funkcija je u službi komunikacije. Idejnim rešenjem predviđeno je uklanjanje svih pomoćnih prostorija koje su se nalazile na međuprostoru. Predviđeno je formiranje lift okna na prostoru nekadašnjih pomoćnih prostorija kako bi se omogućilo nesmetano kretanje i pristup svim etažama osobama sa invaliditetom, deci i starijim osobama.

Slika 4 Izgled vinskih tornjeva nakon rekonstrukcije

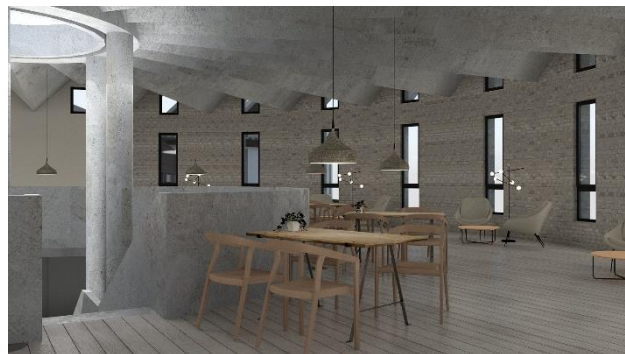
5.4. Razmatranje idejnog rešenja kroz formu, funkciju i konstrukciju

Osnova ideja i koncept revitalizacije jeste spajanje tri nezavisna objekta u jednu funkcionalnu i prostornu celinu, kao i stvaranje subjektivnog osećaja, spajanje svih etaža u jednu prostornu celinu sa funkcijama koje se međusobno prožimaju.

U vinskim tornjevima u prizemlju, na prvom i drugom spratu predviđeno je uklanjanje svih pregradnih zidova, koji su zamenjeni AB stubovima i AB gredama – kako bi se stvorio otvoren i prostran prostor pogodan za izložbeni prostor. Takođe se uklanjaju i centralni delovi međuspratne konstrukcije prizemlja, prvog, drugog i trećeg sprata, otvori su oivičeni sa AB gredama. U novim otvorima u ploči formirano je jednokrako AB stepenište. Na ovaj način je predviđeno povezivanje etaža, kako vizuelno kroz otvor ploče, tako i prostorno preko stepeništa. U međutoranjskom prostoru (objekat "E") predviđen je lift. Otvori u ploči za lift oivičeni su čeličnim gredama, dok je okno lifta predviđeno od AB zidova.

Prostorije podruma su predviđene za vinski trezor, u koje pristup imaju samo njegovi korisnici. U prizemlju je predviđen prijemni prostor sa biletarnicom i informacionim pultom kao i uvodna izložba i multifunkcionalnim prostorom za organizaciju raznih kulturnih događaja.

Prvi i drugi sprat predviđeni su za izložbeni prostor za potrebe muzejskih eksponata, dok je treći sprat namenjen za uživanje posetioca – degustacioni prostor.

Slika 4 Enterijer prostora za degustaciju vina

6. ZAKLJUČAK

Ovaj rad donosi ideju u formiranju vinskog muzeja u okviru postojećeg objekta vinarije „Podrum Palić“. Kao nekadašnji gigant, nosilac proizvodnje ovog područja i kao nosilac zaštite geografskog porekla vina i vinogradarsko-voćarske proizvodnje u regionu Subotičko-horgoške pešcare, predstavlja idealno mesto za formiranje muzeja – mesta gde će se čuvati istorija i tradicija.

Nekadašnji vinski tornjevi vinarije „Podrum Palić“ koji više nemaju mogućnosti da obavljaju svoju primarnu funkciju i zbog toga se ne koriste od 1990. godine – revitalizacijom dobijaju novi značaj i funkciju kao muzej vina i vinogradarstva Subotičko-horgoške regije.

7. LITERATURA

- [1] Dr Tatjana Pivac, *Vinski turizam Vojvodine*; monografija, Prirodno-matematički fakultet, Novi Sad, 2012, 57-58 str
- [2] Mast. inž. arh. Oršolja Alačan, *Projekat arhitekture – Projekat za izvođenje*, GeoEXPERT doo, Subotica, 2018.
- [3] Prof. dr Ljubomir Vlajić dipl. inž. građ., Prof. dr Marko Gostović dipl. inž. geod., *Studija i analiza uzroka oštećenja na objektu vinskog podruma*, Građevinski fakultet Subotica, Subotica, 1996., 6-7 str
- [4] **D. Medina Lasansky, Brian McLaren**, *Architecture and Tourism: Perception, Performance and Place*, Berg Publishers, 2004.

Kratka biografija:

Danijela Kujundžić rođena je u Subotici 1988. god. Osnovne studije na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti Arhitektura i urbanizam završila je 2016. god. Trenutno student master studija na smeru Arhitektura i urbanizam. Zaposlena od 2016. do 2018. godine u GeoExpertu u Subotici gde je radila na projektu rekonstrukcije vinarije Podrum Palić. Od aprila 2018. godine zaposlena u Design Office u Subotici na poziciji arhitektonskog projektanta.